

УДК 780.616.432:316.61

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-1-2>**Ірина БОЙКО,**

orcid.org/0000-0002-3951-678X

старший викладач кафедри інструментального виконавства
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) royalsolo2014@gmail.com**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ФУНКЦІЇ ФАХОВОЇ (ФОРТЕПІАННОЇ) ОСВІТИ**

У статті розглядаються деякі соціальні функції фахової мистецької освіти, зокрема фортепіанної, та їх вплив на духовність самої людини, на моральний, інтелектуальний, естетичний і фізичний розвиток. На основі вивчення галузевої літератури були окреслені основні соціокультурні функції освіти, а саме: соціалізація особистості, норми й культура поведінки; середовище, в якому відбувається сприйняття та збереження світових цінностей у різних галузях життєдіяльності, а також безпосередній вплив освіти на місце особистості в соціумі, на розвиток особистості. Автором було розглянуто поняття «професійна освіта» та його вплив на подальшу трудову діяльність особистості в різних сферах. Мистецька освіта є основою створення соціального простору й усвідомлення соціального часу. Були проаналізовані соціокультурні функції мистецтва, а саме: естетична, соціальна, компенсаторна, гедоністична, пізнавальна, прогностична й виховна. У статті розглядаються деякі історичні аспекти становлення, розвитку й впливу «музичної освіти» на формування особистості й цивілізації в цілому. Були розглянуті дослідження українських науковців, які у своїх роботах окреслили зміст, організаційні форми, методи, цілі й рівень музичної освіти. Досліджена важливість піаністичної культури, яка є вагомим складовою частиною в розвитку цивілізованої людини, її духовності, смаків, а також у соціально-інтеграційних та організаційно-регуляторних функціях у соціумі. Викладаються музично-педагогічні й естетичні принципи роботи видатних українських педагогів-піаністів. Перехід суспільства на новий рівень формування та модернізація економіки привели до переламу еволюційної лінії розвитку, постало питання про зміни умов його життєдіяльності. Соціальна значущість збереження традицій і подальшого їх розвитку завдяки творчій діяльності піаністів-педагогів є неперечною в умовах сучасного розвитку нації.

Ключові слова: освіта, мистецька освіта, професійна освіта, соціокультурні функції мистецтва, фахова освіта.

Ірина БОЙКО,

orcid.org/0000-0002-3951-678X

Senior Lecturer at the Department of Instrumental Performance
Pavlo Tychnya Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) royalsolo2014@gmail.com**SOCIO-CULTURAL FUNCTIONS OF PROFESSIONAL (PIANO) EDUCATION**

The article considers some social functions of professional art education, in particular piano and their influence on the spirituality of man himself, on moral, intellectual, aesthetic and physical development. Based on the study of industry literature, the main socio-cultural functions of education were outlined, namely: socialization of personality, norms and culture of behavior; the environment in which the perception and preservation of world values in various spheres of life, as well as the direct impact of education on the place of the individual in society. The author considered the concept of "professional education" and its impact on the further employment of the individual in various fields. Art education is the basis for the creation of social space and awareness of social time. Socio-cultural functions of art were analyzed, namely: aesthetic, social, compensatory, hedonistic, cognitive, prognostic and educational. The article considers some historical aspects of the formation, development and influence of "music education" on the development of personality and civilization in general. The researches of Ukrainian scientists were considered, who in their researches outlined the content, organizational forms, methods, goals and level of music education. They outlined the importance of piano culture, which is an important component in the development of civilized man, his spirituality, tastes, as well as social-integration and organizational-regulatory functions in society. Musical-pedagogical and aesthetic principles of work of outstanding Ukrainian teachers-pianists are covered. The transition of society to a new level of development and modernization of the economy led to a break in the evolutionary line of development, the question arose about changes in the conditions of its life. The social significance of preserving traditions and their further development due to the creative activity of pianists-teachers is indisputable in the conditions of modern development of the nation.

Key words: education, art education, professional education, sociocultural functions of art, professional education.

Постановка проблеми. Особливу роль у культуротворчих процесах країни відіграє музична освіта, яка здатна подолати низку проблем, пов'язаних із руйнацією національних музичних традицій. Ефективним інструментом у розв'язанні складної ситуації може стати фахова (фортепіанна) освіта, адже вона виконує важливу соціокультурну місію – виховання суспільства засобом традиційних форм музикування. Основним педагогічним принципом освіти стає формування національної свідомості в молоді, яке полягає у вивченні українських національних традицій, усвідомленні культурно-освітніх тенденцій розвитку інших країн.

Аналіз досліджень. Активна просвітницька діяльність піаністів дозволила сучасним науковцям (О. Бойко, В. Вихрущ, Л. Вовк, Н. Гупан, І. Зайченко, О. Сухомлинська, О. Черкасов, М. Ярмаченко) свідчити про існування фортепіанної культури, а творчість піаністів розглядати як дієвий засіб художньо-естетичного виховання суспільства. Вони визначили історичну періодизацію галузі, окреслили коло проблем, що виникали на шляху становлення фортепіанного явища, схарактеризували педагогічні ідеї провідних піаністів, педагогів, діячів мистецтва, які стали відправними для його подальшого розвитку.

Значний інтерес у контексті нашого дослідження становлять роботи А. Бородіна, Р. Вовка, Н. Гуральник, М. Давидова, Ж. Дедусенко, П. Ковалика, А. Кушніра, А. Ніколаєвої, В. Посвалюка, Л. Садової, В. Сумарокової, які розкривають історико-педагогічний контекст виконавських національних шкіл.

У низці досліджень щодо визначення поняття «музична освіта» українські науковці О. Михайличенко, Л. Проців, О. Ростовський, В. Шульгіна у своїх працях окреслили її зміст, рівень, методи, організаційні форми й цілі.

Мета статті – схарактеризувати основні соціокультурні функції мистецької освіти, зокрема фортепіанної, та окреслити їх вплив на розвиток національної свідомості молоді, суспільний прогрес і розвиток цивілізації.

Виклад основного матеріалу. Українське суспільство переживає глибокі, швидкі й суперечливі зміни. Перехід на новий рівень формування суспільства, модернізація економіки привела до переламу еволюційної лінії розвитку, постало питання про принципові зміни умов його життєдіяльності. У сфері освіти й мистецтва теж відбулись певні зміни. У суспільстві поширюються зразки попкультури, культуротворча діяльність переходить на комерційну основу, змінюються

художні цінності й естетичні орієнтири, а зміст творів мистецтва втрачає виховний сенс.

Незважаючи на те, що постійно з'являються творчі колективи, оркестри, ансамблі, коло шанувальників і слухачів класичного музичного мистецтва постійно зменшується. Найбільш помітною є поведінка молоді, яка надає пріоритети розважальним художнім формам, але, на жаль, водночас цінності й художньо-естетичні ідеали зруйновано. Як наслідок сучасної соціокультурної ситуації, виникли певні форми музичного мистецтва, які стають авторитетними серед молодого покоління, що негативно впливає на естетичний і духовний розвиток суспільства.

У такому сенсі зростає роль музичного виховання в Україні, актуальним постає питання щодо соціальних функцій фахової (фортепіанної) освіти, умови й чинники розвитку в учнів зацікавленості музичною діяльністю в процесі навчання в мистецьких закладах, відповідність навчально-виховного процесу освітніх установ естетичним запитам соціальних груп, адже відомо, що музика здатна розширювати світогляд людини, розвивати емоційність та інтелект, виховувати духовно-творчу особистість. Водночас слід звернути увагу на соціокультурну функцію музики, адже зрозуміло, що в процесі творчої комунікації педагога й учня, засвоєння практичних виконавських умінь суб'єкт навчально-виховного процесу має розуміти значення музичної діяльності, різноманітність функцій музичного мистецтва та їхню роль у формуванні суспільної свідомості (Устименко-Косоріч, 2014: 59).

Як відомо, без розвитку вищої освіти неможливо забезпечити належну економічну, політичну й культурну незалежність нації, а також прогрес суспільства в цілому. Розвиток вищої освіти повинен бути тісно пов'язаний із потребами держави й суспільства.

Як було вже зазначено вище, освіта – це розвиток особистості й формування громадянина, здатного самостійно, вільно мислити й діяти. Ми згодні з Е. Дюркгейм, що «Основна функція освіти – передавати цінності конкретної культури» (Дюркгейм, 1899: 88). Освіта як соціокультурний елемент являє собою частину культури відповідного суспільства, результат соціокультурної взаємодії людей, що проявляється у формі пізнання та його кінцевих результатів (знань, досвіду, вмінь і навичок) (Дюркгейм, 1899: 92–93).

На основі галузевої літератури ми можемо окреслити основні соціокультурні функції освіти:

1. Освіта – спосіб входження людини в матеріальну й духовну культуру суспільства.

Це процес передачі культурно оформлених прикладів поведінки й діяльності, загальноприйнятих форм (норм поведінки й моралі, правил спілкування та інших) суспільного життя.

2. Освіта – це спосіб соціалізації особистості й спадкоємності покоління.

3. Освіта – механізм формування суспільного й духовного життя людини.

4. Освіта – середовище спілкування та залучення до світових цінностей, досягнень науки й техніки.

5. Освіта прискорює процес розвитку й становлення людини як особистості, суб'єкта, індивідуальності.

6. Освіта забезпечує формування духовності в людині та її світогляду, ціннісних орієнтацій і моральних принципів.

Як соціокультурний інститут професійна освіта являє собою систему організацій і навчальних закладів, які забезпечують відтворення та вдосконалення кадрового потенціалу всіх сфер суспільного, матеріального й духовного виробництва, надають можливість економічному, політичному, культурному функціонуванню та розвитку суспільства й особистому становленню індивіда. Це синтез наукових знань, умінь і навичок, методики мистецтва й особистісних якостей викладача.

За визначенням, професійна освіта – це сукупність певних знань і відповідних практичних умінь, які знадобляться в процесі роботи в певній галузі. Якісна освіта дає змогу найкращим чином використовувати набуті під час навчання теоретичні й практичні навички, що якнайкраще сприятимуть трудовій діяльності в різних сферах (Професійна освіта).

У чому ж полягає основна суть професійної освіти? Така освіта гарантує глибоке вивчення наукових і методичних основ обраної спеціальності. Під час навчального процесу майбутній спеціаліст отримує всі необхідні для подальшої успішної діяльності знання, бере участь у процесі формування спеціальних практичних умінь і навичок. Важливим чинником є виховання в студентів певних моральних та естетичних якостей, що допоможуть фахівцеві успішно працювати в тій чи іншій галузі трудової діяльності (Професійна освіта).

Зв'язок освіти з усіма сферами життя реалізується безпосередньо через особистість, включену на політичні, економічні, духовні й інші соціальні зв'язки. Освіта – єдина спеціалізована підсистема суспільства, цільова функція якої збігається з метою суспільства. Якщо різні сфери й галузі господарства виробляють певну матеріальну продукцію та навіть послуги для людини, то система

освіти «виробляє» духовність самої людини, впливаючи на моральний, інтелектуальний, естетичний і фізичний розвиток. Освіта, зрештою, визначає позицію особи в соціумі, її можливості, прагнення, що досягаються в суспільстві, й способи винагороди за працю, саму працю, світогляд тощо (Функції мистецтва).

На ранніх етапах людського розвитку, коли основні зусилля людини були спрямовані на упорядкування зовнішнього світу й усвідомлення специфіки людського життя, художні форми (прикладне мистецтво, архітектура й міфологія) стали основою створення соціального простору й усвідомленням соціального часу (Історія становлення та розвитку мистецтва).

Історично мистецтво здавна привертає увагу філософів та естетиків. Мистецтво – це одна з форм культури й сфера художньої творчості. Воно займає вагоме місце в житті людини й суспільства. На відміну від конкретних гуманітарних наук, що вивчають мистецтво (мистецтвознавство, літературознавство, музикознавство, історія та теорія архітектури й так далі), філософія досліджує мистецтво в контексті життя людини й суспільства. Мистецтво як спеціалізована діяльність та як особливий вид художньої творчості історично органічно влилось у практичне життя людей. З часом воно стало відбивати й художньо зображати людське життя. Талановитим вважався той твір, який мав глибокий вплив на душу читача, глядача, слухача, який спонукає їх до творчості, праці, шляхетних вчинків і так далі (Мистецтво як соціокультурне явище).

Справжнє мистецтво сприяє духовному зростанню людини. Мистецтво в структурному аспекті являє собою складну сукупність видів, родів і жанрів. До видів мистецтва належать: музика, література, образотворче мистецтво, архітектура, театр, кінематограф. Своєю чергою види мистецтва поділяються на епос, прозу, поезію, драматургію (літературу); живопис, графіку, скульптуру (образотворче мистецтво); інструментальну й вокальну музику; громадянську й промислову архітектуру; драматичний, музичний театри й пантоміму; ігрове, документальне й анімаційне кіно. Жанри мистецтва – це ще більш диференційовані форми художньої творчості. Цей складний комплекс видів і форм мистецтва виконує в суспільстві ряд цілком певних функцій (Мистецтво як соціокультурне явище). Науковці виділяють такі соціокультурні функції мистецтва:

– **естетичну**, що дозволяє відтворювати дійсність за законами краси, формує естетичний смак. Сприймаючи й осягаючи художній твір, ми

не просто засвоюємо його зміст (подібно змісту фізики, математики), але й пропускаємо цей зміст через себе, свої емоції, даємо чуттєво-конкретним образам, створеним автором, естетичну оцінку як прекрасним або потворним, піднесеним або низинним, трагічним або комічним. Мистецтво формує в нас здатність давати подібні естетичні оцінки, відрізнити справді прекрасне й піднесене від всіляких ерзаців;

– **соціальну**, яка проявляється в тому, що мистецтво має ідейний вплив на суспільство, перетворюючи тим самим соціальну реальність;

– **компенсаторну** – дозволяє відновити душевну рівновагу, розв'язати психологічні проблеми, «втекти» на час із сірої повсякденності, компенсувати недолік краси й гармонії в щоденному житті;

– **гедоністичну** – відбиває здатність мистецтва приносити задоволення людині;

– **пізнавальну** – дозволяє пізнавати дійсність та аналізувати її за допомогою художніх образів. Твори мистецтва є цінним джерелом інформації про складні суспільні процеси. Головним об'єктом пізнання в мистецтві завжди була й залишається людина. Ось чому мистецтво в цілому, й зокрема художню літературу, іменують людинознавством;

– **прогностичну** – відбиває здатність мистецтва будувати прогнози й передбачати майбутнє;

– **виховну** – проявляється в здатності творів мистецтва формувати особистість людини, здатність надавати важливий вплив на ідейне й моральне становлення людини, її самовдосконалення або падіння (Фортепіанна творчість українських композиторів-класиків).

На думку Н. Гуральник, вперше спрямування відповідних досліджень на «цілісний підхід до розгляду мистецької освіти як самостійної галузі професійної освіти <...> в умовах зміни освітньої парадигми й соціокультурної динаміки ХХІ століття, виявленого впливу мистецтва на формування особистості в контексті модернізації та глобалізації культурно-освітніх процесів у світі» визначено О. Рудницькою (Гуральник, 2007: 88). Відповідно до таких позицій ми можемо розглядати фортепіанну школу як самостійну галузь музичної освіти. Зусиллями доктора педагогічних наук, професора О. Рудницької та її наукової школи було виявлено педагогічну сутність багатьох видів мистецтва. Музична освіта не є винятком. Було визначено їхню гуманістичну, світоглядну, художньо-виховну роль, узагальнено й виокремлено інтеграційні характеристики, що дало підстави започаткувати нову галузь у педагогічній освіті – мистецьку освіту (в її парадигмі – музичну), яка

серед інших питань розкриває сучасні досягнення теорії та практики викладання відповідних дисциплін у контексті розвитку загальної педагогіки, культурологічні й психолого-педагогічні концепції розвитку особистості, окреслює пріоритетні напрями її вдосконалення. У цій царині розвивалися і відповідні здобутки фортепіанної школи України ХХ століття (Гуральник, 2007).

Представлене О. Рудницькою визначення мистецької освіти слугує базовим для визначення поняття. Це «освітня галузь, спрямована на розвиток у людини спеціальних здібностей і смаку, естетичного досвіду й ціннісних орієнтацій, здатності до спілкування з художніми цінностями в процесі активної творчої діяльності й удосконалення власної почуттєвої культури» (Гуральник, 2007: 91). На такому понятті ми зосереджуємось у визначенні музичної освіти з огляду на використання фортепіанної школи в її теорії та практиці.

Поняття «музична освіта» зустрічаємо ще в історичних трактатах ХVІ – ХVІІ століть. У цих джерелах згадується сучасний зміст, поняття та заклади, в яких виникла й розвивалась музична освіта на теренах України: вона із ХVІ століття появилася у братських школах, де поруч з основними науками увага приділялась і музичному вихованню; розвиток науково-педагогічної думки (ХVІІ століття – М. Дилецький «Грамматика мусикійська») відбувався за головними критеріями методів музичного виховання М. Дилецького. Це художньо-естетичні відчуття, слуховий досвід і музична практика (Гуральник, 2008); виникнення та розвиток музичної освіти в Глухові (музична школа), Києві (Києво-Могилянська академія), Харкові (Харківська колегія, вокальні й інструментальні класи при Харківському казенному училищі), Львові (при соборі св. Юри) тощо; розвиток музичної освіти й виховання в Україні поживався за сприятливих умов після 1917 р. (Устименко-Косоріч, 2014).

Звертаючись до визначення поняття «музична освіта», українські науковці О. Михайличенко, Л. Проців, О. Ростовський, В. Шульгіна у своїх дослідженнях окреслили її зміст, рівень, методи, організаційні форми й цілі.

О. Ростовський часто наводить думку, що «музична освіта» (як складова частина музичної педагогіки) – це категорія історична, тому що «її цілі, зміст, рівень, методи й організаційні форми визначаються соціальними відносинами, національною своєрідністю, роллю музичного мистецтва в житті певного суспільства, <...> провідними загальнопедагогічними ідеями й рівнем музичної педагогіки, які змінюються протягом історії музичної культури» (Ростовський, 2003: 6).

В. Шульгіна вважає, що «музична освіта є категорією» музичної галузі педагогіки (Шульгіна, 2005: 5). Поняття «музична освіта» розглядається нею «як процес і результат засвоєння учнями системи музичних знань, умінь і навичок, формування на їхній основі естетичного світогляду, гуманістичних якостей особистості, розвиток музичних здібностей і творчого потенціалу» (Шульгіна, 2005: 6).

О. Михайличенко поміж закономірностей музичної освіти називає відповідність змісту музичного виховання та навчання рівню розвитку музичної культури сучасного суспільства; «залежність процесу музичного навчання та виховання від економічних умов забезпечення розвитку національної музичної галузі й орієнтованість змісту музичного навчання та виховання на національну музичну традицію» (Михайличенко, 2004: 74), співзвучну з культурними традиціями української фортепіанної школи.

Н. Гуральник зазначає, що музична освіта у відповідних підрозділах вищої педагогічної школи здійснюється завдяки застосуванню базового фахового музичного інструмента – фортепіано, чим детермінується не лише визначний науково-педагогічний, але й освітньо-технологічний статус фортепіанної школи в розвитку теорії загальної педагогіки, музичної освіти (Гуральник, 2008).

За словами А. Румянцевої, піаністична культура – важлива складова частина загальної культури суспільства, оскільки відіграє велику роль у житті цивілізованої людини, позитивно впливає на її духовність і виконує суттєві функції в соціумі, а саме: виховну, розвивальну, освітянську, консолідаційну, соціально-інтеграційну, організаційно-регулятивну (Розвиток професійної фортепіанної освіти в Харкові в 40–90-х рр. ХХ ст. в контексті політичної ситуації в Україні).

А. Румянцева зазначає, що необхідність культурологічного осмислення та розкриття змісту такого багаторівневого явища, як піаністична культура, актуалізується недостатньою розробленістю та відсутністю чіткої та всеосяжної дефініції такого поняття в українському музикознавстві (Розвиток професійної фортепіанної освіти в Харкові в 40–90-х рр. ХХ ст. в контексті політичної ситуації в Україні).

У педагогічній науці розуміння феномену піаністичної та фортепіанної культури деякою мірою викладено в працях Н. Зимогляд, О. Конової, М. Чернявської та інших, але в їхньому трактуванні не досить розгорнутого обґрунтування визначення, тому що це було виражено лише у формі міркувань, а не теоретичного формулювання.

А. Румянцева зазначає, що, якщо слово «культура» в словосполученні «піаністична культура» констатує наявність діяльності, то слово «піаністична» вказує на сферу цієї діяльності – фортепіанну, яка своєю чергою передбачає декілька видів творчої діяльності. Це й фортепіанне виконавство (як сольне, так і ансамблеве), й фортепіанна педагогіка, фортепіанна освіта, а також дослідницька й методична діяльність, композиторська творчість у фортепіанній сфері (Розвиток професійної фортепіанної освіти в Харкові в 40–90-х рр. ХХ ст. в контексті політичної ситуації в Україні).

Одним із найважливіших елементів піаністичної культури є професійна фортепіанна освіта (базова підсистема). Її функціонування здійснюється в мистецьких навчальних закладах, де створюються та формуються нові покоління творчої інтелігенції, яка примножує культурні надбання нашої держави.

Сучасна національна система фахової (фортепіанної) освіти складається з трьох ланок: початкової, середньої та вищої. Ця система є важливою складовою частиною піаністичної культури, оскільки найчастіше всі види діяльності її представників пов'язані саме з освітньою сферою. Ми поділяємо думку дослідниці в тому, що в межах професійної фортепіанної освіти відбувається розвиток усіх видів творчої діяльності в піаністичній галузі – підсистем піаністичної культури, а також формується та вдосконалюється виконавський, педагогічний, методичний, дослідницький досвід, тобто здійснюється процес сприйняття, збереження, акумуляції та трансляції духовних цінностей культури України (Розвиток професійної фортепіанної освіти в Харкові в 40–90-х рр. ХХ ст. в контексті політичної ситуації в Україні).

Роль професійної фортепіанної освіти полягає в засвоєнні знань або формуванні вмій, у всебічному розвитку людини як особистості. Такий цивілізаційний феномен, як фахова (фортепіанна) освіта, значною мірою забезпечує колосальний розвиток загальної культури суспільства, а також є необхідною умовою духовного розвитку.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи функціональний аналіз фахової фортепіанної освіти, зазначимо, що в процесі розкриття функціональних рис музично-освітнього явища ми спиралась на естетичний і соціокультурний наукові підходи. Перший уможливив дослідити фахову (фортепіанну) освіту за спрямованістю та формами творчої діяльності, другий – розкрити функціональну природу піаністичної культури за соціокультурним призначенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті розвитку музичної педагогіки: історико-методологічні та теоретико-технологічні аспекти : монографія. Київ : НПУ, 2007. 460 с.
2. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття у контексті розвитку теорії і практики музичної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2008. 503 с.
3. Дюркгейм Е. Метод соціології. Київ ; Харків, 1899. 197 с.
4. Михайличенко О. В. Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія : навчальний посібник для студентів музичних спеціальностей. Суми : Наука, 2004. 210 с.
5. Ростовський О. Я. Лекції з історії західноєвропейської музичної педагогіки : навчальний посібник. Ніжин : Вид-во НДПУ імені М. Гоголя, 2003. 193 с.
6. Устименко-Косоріч О. А. Становлення та розвиток Сербської баянно-акордеонної школи (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; ДЗ «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ, 2014. 538 с.
7. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка : підручник. Київ : ДАКККиМ, 2005. 271 с.
8. Історія становлення та розвитку мистецтва. *Освіта. ua* : вебсайт. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10672/> (дата звернення: 12.03.2021).
9. Мистецтво як соціокультурне явище. *Моя освіта* : вебсайт. URL: <http://moaosvita.com.ua/filosofija/mistectvo-yak-sociokulturne-yavishhe/> (дата звернення: 12.03.2021).
10. Професійна освіта. *Освітня політика: портал громадських експертів* : вебсайт. URL: <http://education-ua.org/profesiyna-osvita.php> (дата звернення: 12.03.2021).
11. Рум'янцева А. Ю. Розвиток професійної фортепіанної освіти в Харкові у 40–90-х рр. ХХ ст. в контексті політичної ситуації в Україні. *Бібліотека-онлайн* : вебсайт. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=13151&chapter=1> (дата звернення: 10.05.2021).
12. Фортепіанна творчість українських композиторів-класиків. *Fortepiano* : вебсайт. URL: <https://sites.google.com/site/fortepiano/uaclasic> (дата звернення: 10.05.2021).
13. Функції мистецтва. URL: e-works.com.ua/work/3409_fynkcii_mistectva.html (дата звернення: 10.05.2021).

REFERENCES

1. Huralnyk N. P. Ukrainska fortepianna shkola XX stolittia v konteksti rozvytku muzychnoi pedahohiky: istoryko-metodolohichni ta teoretyko-tekhnolohichni aspekty. [Ukrainian piano school of the twentieth century in the context of music pedagogy: historical-methodological and theoretical-technological aspects]: [monohrafia]. Kyiv : NPU, 2007. 460 s. [in Ukraine].
2. Huralnyk N. P. Ukrainska fortepianna shkola XX stolittia u konteksti rozvytku teorii i praktyky muzychnoi osvity. : [Ukrainian piano school of the twentieth century in the context of the development of theory and practice of music education] : dys. ... na zdobuttia d-ra ped. nauk : 13.00.01 / Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. Kyiv., 2008. 503 p. [in Ukraine].
3. Diurkheim E. Metod sotsiologhii. [Method of sociology]. Kyiv ; Kharkiv, 1899. 197 p. [in Ukraine].
4. Mykhailychenko O. V. Osnovy zahalnoi ta muzychnoi pedahohiky: teoriia ta istoriia. [Fundamentals of general and musical pedagogy: theory and history]: navch. posib. dlia stud. muz. spets. Sumy : Nauka, 2004. 210 p. [in Ukraine].
5. Rostovskiy O. Ya. Lektzii z istorii zakhidnoieuropeiskoi muzychnoi pedahohiky. [Lectures on the history of Western European music pedagogy] : navch. posib. Nizhyn, 2003. 193 p. [in Ukraine].
6. Ustymenko-Kosorich O. A. Stanovlennia ta rozvytok Serbskoi baianno-akordeonnoi shkoly (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia). [Formation and development of the Serbian accordion school (second half of the XX – beginning of the XXI century)]: dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.01 / DZ "Luhan. nats. un-t im. T. Shevchenka". Luhansk, 2014. 538 p. [in Ukraine].
7. Shulhina V. D. Ukrainska muzychna pedahohika. [Ukrainian music pedagogy] : pidruchnyk. Kyiv : DAKKKiM, 2005. 271 p. [in Ukraine].
8. Istoriia stanovlennia ta rozvytku mystetstva. [History of formation and development of art]. Education. ua : veb-sait. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10672/> (data zvernennia: 12.03.2021). [in Ukraine].
9. Mystetstvo yak sotsiokulturne yavyshe. [Art as a socio-cultural phenomenon]. My education : veb-sait. URL: <http://moaosvita.com.ua/filosofija/mistectvo-yak-sociokulturne-yavishhe/> (data zvernennia: 12.03.2021). [in Ukraine].
10. Profesiina osvita. [Vocational education]. Educational policy: a portal of public experts : veb-sait. URL: <http://education-ua.org/profesiyna-osvita.php> (data zvernennia: 12.03.2021). [in Ukraine].
11. Rumiantseva A. Yu. Rozvytok profesiinoi fortepiannoi osvity v Kharkovi u 40–90-tykh rr. XX st. v konteksti politychnoi situatsii v Ukraini. [Development of professional piano education in Kharkov in the 40–90s of the twentieth century. in the context of the political situation in Ukraine]. Online library : veb-sait. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=13151&chapter=1> (data zvernennia: 10.05.2021). [in Ukraine].
12. Fortepianna tvorchist ukrainskykh kompozytoriv-klassykyv. [Piano works of Ukrainian classical composers]. Piano : veb-sait. URL: <https://sites.google.com/site/fortepiano/uaclasic> (data zvernennia: 10.05.2021). [in Ukraine].
13. Funksii mystetstva. [Functions of art]. URL: e-works.com.ua/work/3409_fynkcii_mistectva.html (data zvernennia: 10.05.2021). [in Ukraine].